

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-1-27>
УДК 316.722:327.3(Марія Култаєва)

Михайло Бойченко

Марія Култаєва – недосяжний взірець високої європейської культури

Слова вдячності і глибокої поваги до Марії Дмитрівни Култаєвої від її колеги і учня Михайла Івановича Бойченка.

Марія Дмитрівна Култаєва почувала себе як вдома не лише в Україні, але і у Німеччині, і у Польщі, та й, мабуть, у багатьох інших європейських країнах. Іноземні колеги-науковці визнавали її високу фахову компетентність і моральний авторитет, але і у повсякденному спілкуванні пані Марію у багатьох європейських країнах сприймали як свою – не лише завдяки досконалому володінню німецькою та польською, а також вільного розуміння нею декількох інших європейських мов, але й завдяки тому, що пані Марія скрізь і завжди трималася легко і невимушено, а до того ж – як справжня європейська леді. Вишукане відчуття етикету, глибоке знання європейської історії і культури дозволяло пані Марії не лише легко входити у розмаїті контексти повсякденного європейського спілкування, але й влучно перекладати тексти класичних і сучасних філософів, писати проникливі і аналітичні власні дослідження, які виявлялися відображенням і розвитком останнього слова у європейській філософії. Пані Марія тонко відчувала європейську культуру і сама була яскравим її втіленням і взірцем для наслідування у любові до духовної Європи.

Марія Дмитрівна була аристократичною в усьому. За походженням пані Марія належала до найбільш відомої фамілії європейських аристократів – Габсбургів, а її чоловік належав до польської шляхетної родини Вржесневських. Своєю освітою пані Марія опікувалася усе життя і постійно читала літературну і філософську класику (як правило, в оригіналі), так і сама була успішною поетесою, яку публікували у Німеччині. Все життя пані Марія підтримувала прекрасну спортивну форму, а в молодості перемагала на змаганнях з плавання. Пані Марія завжди відчувала потребу вести за собою до вищих і кращих цінностей, і їй це прекрасно вдавалося: вона була аристократкою за способом життя, за

© Михайло Бойченко, 2024

покликанням. Вона могла годинами розповідати про новітні філософські дослідження, про невідомі широкому загалу нюанси життєвих і професійних перипетій класиків філософії – причому у її інтерпретації ці перипетії давали набагато точніше і глибше, а інколи й несподіване пояснення окремих складних місць у теоріях цих класиків. Так само годинами по пам'яті пані Марія розповідала вірші німецькою, польською, російською, українською – у тому числі й свої власні. Але головне – пані Марія мала шляхетну душу: вона завжди і до останнього допомагала, виручала, рятувала в біді. До кожного зі своїх аспірантів і докторантів ставилася як до власної дитини, а колег по кафедрі м'яко, але наполегливо підштовхувала вперед у науковому зростанні, підказувала кращі рішення і підключалася до їх впровадження в життя. У Марії Дмитрівни були подруги і друзі, з якими вона підтримувала тісні контакти десятиліттями – незважаючи на відстані і роки. У перші воєнні місяці, сама потерпаючи від побутових негараздів у тривалий час неопалюваній квартирі, у якій ніяк не вдавалося відремонтувати вибиті в результаті російських атак вікна, пані Марія більше опікувалася не собою, а старшими сусідками по своєму під'їзду.

Марія Дмитрівна Култаєва є засновницею не лише власної філософської школи – по суті справи вона неформально очолила рух по створенню в Україні філософії освіти як наукового напрямку. Коли постало питання про створення українського відділення Польського товариства філософської педагогіки імені кардинала Броніслава Ф. Трентовського, то питань щодо його очільниці ні у кого не виникло, оскільки саме пані Марія підтримувала давні робочі взаємини з польськими колегами, певний час працювала у Польщі професором Гданського університету (1997-1998, 2000-2002 роки), була постійним діяльним учасником конгресів Товариства імені Трентовського. Тому, коли на основі цього відділення утворили Українське товариство філософії освіти, саме Марія Дмитрівна Култаєва стала його президентом, а згодом була обрана також членом-кореспондентом Національної академії педагогічних наук України. Марія Дмитрівна внесла багато цілком нових тем і сюжетів у проблематику філософії освіти, які прозоро простежуються у її публікаціях та темах дисертацій її учнів. Пані Марія була дуже доброзичливим рецензентом і опонентом наукових досліджень інших авторів, щедрою на компліменти і водночас завжди делікатно підказувала можливі напрями майбутнього розвитку рецензованих текстів, знаходила дотичність тем українських філософських і педагогічних досліджень до робок іноземних колег.

Пані Марія від самого початку була членом редколегії і надзвичайно плідним автором журналу «Філософія освіти», а останні роки – також була заступником головного редактора журналу. Марія Дмитрівна

завжди надихала і підбадьорювала, знаходила кращі рішення і привертала творчих людей до нашої спільної справи розвитку філософії завдяки освіті і розвитку освіти завдяки філософії.

Марія Дмитрівна Култаєва сама була цілком європейською людиною і залучала до європейської культури усіх, з ким зустрічалася на життєвому шляху. Завдяки пані Марії ми усі більше відчували себе європейцями, але і німці, поляки та інші іноземці, з якими активно контактувала пані Марія, після спілкування з нею все більше відчували українців такими ж європейцями, як і громадяни Євросоюзу. Марія Дмитрівна наближала Україну до Європи – власне, вона сама була європейкою не так формально, як за своїм духом, за своєю культурою, за своїми цінностями і практиками.

Марія Дмитрівна залишатиметься для всіх нас взірцем високої європейської культури – такої ж недосяжної, як і незмінно бажаної, вічного дороговказу – як зірка на небі.

Mykhailo Boichenko. Mariia Kul'taieva is an unattainable model of high European culture

Words of gratitude and deep respect for Mariia Dmytrivna Kul'taieva from her colleague and student Mykhailo Ivanovych Boichenko.

Бойченко, Михайло, доктор філософських наук, професор, старший дослідник, професор кафедри теоретичної і практичної філософії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, провідний науковий співробітник відділу взаємодії університетів і суспільства Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

E-mail: boichenko.m@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1404-180X>

Boichenko, Mykhailo, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Senior Researcher, Professor of the Department of Theoretical and Practical Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, leading researcher of the Department of Interaction between Universities and Society, Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

E-mail: boichenko.m@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1404-180X>